

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies **Tapio Rätty** käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus-palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän: palaute@sosiaalitieto.fi

Palstalla aiemmin julkaistuja kirjoituksia on koottu artikkelipankkiin: www.sosiaalitieto.fi > Artikkelipankki > Juridiikka

Lastensuojelulakia ollaan muuttamassa (HE 225/2009 vp). Muutosten on tarkoitus tulla voimaan 1. tammikuuta 2010. Hallituksen esityksen mukaan kiireellistä sijoitusta koskevat päätökset tehtäisiin jatkossa kunnassa.

Kiireellisen sijoituksen jatkopäätökset takaisin kuntiin

Hallituksen esityksen mukaan hallinto-oikeus ei enää päättäisi kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen tekemisestä. Väliaikaisen määräyksen käyttöalaa kavennettaisiin siten, että kunta ei enää voisi hakea sitä erikseen vaan sitä voisivat hakea vain asianosaiset. Hallintotuomioistuimet – hallinto-oikeus ja korkein hallinto-oikeus – voisivat tehdä siitä oma-aloitteisesti päätöksen.

Väliaikaismääräys voitaisiin antaa huostaanottoasian yhteydessä, siis päätettäessä lapsen huostaanotamisesta tai huostassapidon lopettamisesta. Se voitaisiin antaa myös sijaishuollon muutosta koskevan asian ollessa vireillä hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Lastensuojeluilmoitus myös vankeinhoidon velvollisuudeksi

Lastensuojelulain 25 §:ssä on säädetty niistä tahoista, joilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Säännökseen lisätään rikosseuraamuslaitoksen sekä palo- ja pelastustoimen palveluksessa tai luottamus-toimessa olevat henkilöt. Säännös laajentaa ilmoitusvelvollisten piiriä erityisesti vankeinhoitolaistoksiin sekä vankeinhoidossa työskenteleviin henkilöihin.

Ilmoitusvelvollisia ovat kaikki säännöksen tarkoittamien viranomaisten tai yksiköiden palveluksessa olevat henkilöt olivatpa he virka- tai työsuhteessa. Se koskee myös näiden tahojen luottamustoimessa olevia henkilöitä.

Ilmoitusvelvollisuus koskee myös viranomaisiin toimeksiantosuhteessa toimivia tahoja riippu-

matta siitä, onko kysymys ostopalvelu-, maksusitoumus- tai muusta toimeksiantosuhteesta. Se koskee myös itsenäisiä ammatinharjoittajia, jotka toimivat viranomaisen luokun tekemällä viranomaisen toimeksiannosta viranomaiselle kuuluvia tehtäviä.

Säännös jättää edelleen auki sen, koskeeko ilmoitusvelvollisuus säännöksen tarkoittamassa viranomaisessa muutoin toimivia henkilöitä, kuten harjoittelijoita, opiskelijoita ja vapaaehtoistyöntekijöitä. Epäselvää on myös se, koskeeko ilmoitusvelvollisuus tukihenkilöinä toimivia. Heillä on toki mahdollisuus lastensuojelulain 25 §:n 2 momentin tarkoittamin tavoin tehdä salassapitosäännösten estämättä lastensuojelun ilmoitus.

Uutta pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi

Lastensuojelulakiin lisätään uusi 25 a pykälä, jonka mukaan ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Pyyntö on tehtävä viipymättä ja sen yhteydessä ilmoitusvelvollisen tahon on ilmoitettava pyynnön tekemiseen johtaneet syyt.

Lastensuojelulain 25 §:n tarkoittaman lastensuojeluilmoituksen sijasta tehtävä pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi tehdään yhteisesti sopien lapsen huoltajan kanssa tai ainakin heidän myötävaikutuksellaan. Tällä varmistetaan, ettei ilmoitusta tehdä huoltajien tai vanhempien selän takana, ja että vanhemmat ovat koko ajan tietoisia siitä, mitä viranomainen tekee.

Säännös sopii sovellettavaksi etenkin silloin, kun viranomaisella on päivittäinen tai viikoittainen hoito- tai muu huolenpito- tai valvontavastuu lapsesta. Tällaisia tahoja ovat muun muassa päiväkodit, koulut ja sairaalat.

Lastensuojelupyynnöä voidaan käyttää lastensuojeluilmoituksen sijasta vain, jos se tehdään viipymättä. Jos käsillä on tilanne, jossa pitäisi tehdä lastensuojeluilmoitus eikä vanhempien käsitystä voida ilman aiheutonta viivästystä selvittää, tulee ilmoitus tehdä lastensuojelulain 25 §:n tarkoittamin tavoin. Vanhemmille on ilmoitettava tehdystä ilmoituksesta.

Lastensuojelutarpeen arvioimiseksi tehdyllä pyynnöllä asia tulee vireille lastensuojeluasiassa ja viranomaisen on lastensuojelulain tarkoittamassa ajassa ryhdyttävä selvittämään lapsen ja perheen lastensuojelun tarvetta.

Lastensuojelupyynnöt rekisteriin

Lastensuojelulain 25 b §:n mukaan Lastensuojelusta vastaavan toimielimen on pidettävä rekisteriä lastensuojeluilmoituksista ja ilmoitusten sijaan tehdyistä pyynnöistä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi sekä niiden sisällöstä. Kunnan on huolehdittava siitä, että ilmoitukset ja pyynnöt merkitään asianmukaisesti rekisteriin.

Aiheettomat ilmoitukset, jotka eivät johda lastensuojelun asiakkuuteen, on siirrettävä lastensuojeluilmoitusrekisterissä ns. passiivirekisteriin. Jos pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi ei johda asiakkuuteen, myös se tulee siirtää rekisterin passiiviosaan.

Ennakollinen ilmoitus ennen lapsen syntymää

Lastensuojelulain 25 c §:n mukaan ennen lapsen syntymää on lastensuojeluilmoitukseen velvollisten tahojen tehtävä ennakollinen lastensuojeluilmoitus, jos on perusteltu syytä epäillä, että syntävä lapsi tarvitsee lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen.

Tällaisen ilmoituksen ilmoituskynnys on selvästi korkeampi kuin lastensuojelulain 25 §:n tarkoittamassa lastensuojeluilmoituksessa. Raskaana olevalla naisella voi esimerkiksi olla vakava päihdeongelma tai hänen elämäntapaansa osoittavat erityistä piittaamattomuutta sikiön tulevaisuudesta. Huolta voivat aiheuttaa myös naisen asumisolot.

Ilmoituksen saatuaan on ”päivystävän sosiaaliviranomaisen” arvioitava viipymättä ennakollisen ilmoituksen kohteena olevien henkilöiden sosiaalipalveluiden tarve. Ennakollisen ilmoituksen johdosta on yhteistyössä lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa arvioitava myös välittömästi lapsen syntymän jälkeen tarvittavat sosiaalipalvelut.

”Päivystävällä sosiaaliviranomaisella” tarkoitetaan esimerkiksi sosiaalipäivystyksen työntekijöitä. Kunta voi itse päättää, mihin yksikköön ennakolliset lastensuojeluilmoitukset ohjataan ja missä niitä käsitellään.

Ennakollista lastensuojeluilmoitusta koskeva säännös liittyy läheisesti lastensuojelulain 10 §:n 2 momentin säännökseen, jonka mukaan terveydenhuollon ja sosiaalihuollon viranomaisen on tarvittaessa järjestettävä välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten erityiseksi suojelemiseksi. Tuen tarpeen voivat synnyttää raskaana olevan naisen elämäntavat, mutta myös hänen muut olosuhteensa, kuten puutteellinen asuminen tai kyvyttömyys tai mahdollisuuksien puute huolehtia omasta ja syntymättömän lapsen hyvinvoinnista. Tämä voi merkitä

riittävän taloudellisen tuen järjestämistä tai ehkäisevän toimeentulotuen myöntämistä.

Ei palveluja ilman naisen suostumusta

Palveluja ei edelleenkään voida järjestää ilman raskaana olevan naisen suostumusta, mutta ennakollinen ilmoitus voi merkitä syntyvän lapsen lastensuojeluasiakkuutta heti syntymän jälkeen. Säännös velvoittaa viranomaisista ryhtymään riittäviin toimiin ennen lapsen syntymää. Niillä varmistetaan raskausaikana sikiön hyvinvointi ja synnytyksen jälkeen vanhemman mahdollisuudet vastata lapsensa hoidosta ja hyvinvoinnista. Ennakollisella ilmoituksella turvataan viranomaiselle mahdollisuus välittömiin toimenpiteisiin lapsen syntymän jälkeen.

Ennakollista lastensuojeluilmoitusta ei merkitä rekisteriin. Kunnan on kuitenkin varmistettava, että asioita seurataan ainakin siihen asti, kun lapsi on syntynyt. Jos ennakollinen ilmoitus ei ole johtanut sosiaalihuollon asiakkuuteen ennen lapsen syntymää siten kuin sosiaalihuollon asiakaslaissa säädetään eikä myöskään lastensuojeluasiakkuuden muodostumiseen lapsen syntymän jälkeen, on merkinnät poistettava sosiaalihuollon asiakasrekistereistä.

Lapsen sijoittamisesta vankilaan tehtävä päätös

Päätöksen lapsen sijoittamisesta vankeusrangaistustaan suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan vanhempansa luo vankilan perheosastolle tekee lastensuojelulain mukaan määräytyvä viranhaltija rikosseuraamuslaitosta kuultuaan. Perheosastolle voidaan sijoittaa lastensuojelulain 37 §:n 2 momentin mukaan alle 2-vuotias lapsi. Alle 3-vuotiaan lapsen sijoitus voi jatkua perheosastolla, jos lapsen etu sitä välttämättä vaatii.

Päätös lapsen sijoittamisesta vankeusrangaistusta suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan van-

hempansa kanssa voitaisiin tehdä avohuollon sijoituksena tai kiireellisenä sijoituksena. Lapsi voidaan myös huostaan otettuna sijoittaa vanhempansa tai muun huoltajansa kanssa vankilaan. Edellytyksenä on, että ennen päätöksentekoa asiasta on pyydetty rikosseuraamusraston lausunto.

Rikosseuraamusviraston on arvioitava lapsen etua sekä toisaalta huomioitava kannanotossaan vanhemmille ja lapsille kuuluvat perusoikeudet. Tällöin esimerkiksi tuomion pituus ei yksinään voi olla ratkaiseva syy kielteiselle kannalle lapsen sijoittamiseksi vanhempansa luokse.

Säännös on sukupuolineutraali, eikä siis koske vain lapsen äitiä vaan se voi koskea myös lapsen isää.

Jos lapsi on sijoitettu avohuollon tukitoimena vankilan perheosastolle, on sijoituksen jatkamisen edellytykset ja sen vaihtoehdot arvioitava siten, kuin lastensuojelulain 37 a §:n 3 momentissa on säädetty; viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sijoituksen alkamisesta. Jos sijoitusta jatketaan, on arviointi tehtävä aina kolmen kuukauden välein. Sen yhteydessä on selvítettävä mahdollinen huostaanoton tarve.

Kun lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioi avohuollon sijoituksen edellytyksiä, hänen on pyydettävä tarvittaessa lausuntoa rikosseuraamusvirastolta tai siitä vankilasta, jossa lapsen vanhempi on vankeusrangaistustaan tai tutkintavankeuttaan suorittamassa.

Päätöksen lapsen sijoittamisesta vankilan perheosastolle tekee 13 §:n mukaan määräytyvä viranhaltija. Jos kysymys on avohuollon sijoituksesta, päätösvalta määräytyy 13 §:n 1 momentin mukaan. Tällöin päätöksentekovaltaa käyttää sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä viranhaltija, yleensä siis lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Tämä merkitsee, että kunnassa on tehtävä säännöksen mukainen delegointipäätös erikseen tässä asiassa.

Jos kysymys on lapsen sijoittamisesta vankilan perheosastolle kiireellisesti sijoitettuna tai kyse on huostaanottoon liittyvästä sijoituksesta tai sijaishuollon muutoksesta, päätösvalta määräytyy 13 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla. Tällöin päätösvaltaa ei voi käyttää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Äiti-lapsiosastojen tilalle perheosastot

Lastensuojelulain 95 §:n siirtymäsäännöksen mukaan toimintaan, jota järjestetään 13 a §:ssä tarkoitetun päätöksen perusteella, sovelletaan kustannusten osalta (18 §) vasta 1.1.2011 lukien. Tätä ennen vankiloiden äiti-lapsiosastojen tilalle perustetaan vankilan perheosastot. Perheosaston käyttöön palkataan ohjaajia ja lastenhoitajia.

Rikosseuraamuslaitos vastaisi osaston tila- ja ravintokustannuksista sekä yövalvonnasta. Vankilan perheosaston käynnistämiskuukauden 2010 kustannuksista vastaa kokonaisuudessaan valtio. Vuodesta 2011 kunnan ja valtion kustannusvastuu määräytyy sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain sekä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain mukaisesti eli kunta vastaa sijoituksesta aiheutuneista kustannuksista.

Hallituksen esitys sisältää myös useita teknisiä muutoksia päätösvaltan järjestämisestä kunnassa sekä nimenomaisen säännöksen erityisestä huolenpidosta, joka rajaa sen järjestämisen alaikärajan 12 vuotta täyttäneisiin lapsiin. Lisäksi ehdotuksessa esitetään täsmennettäväksi ja täydennettäväksi lastensuojelulain säännöksiä, jotka koskevat lastensuojelun järjestämisestä vastuussa olevaa kuntaa. ●

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain, vankeuslain 4 ja 20 luvun sekä tutkintavankeuslain 2 luvun 5 §:n muuttamisesta HE 225/2009

www.finlex.fi > Hallituksen esitykset